

UREDNIŠTVO I UPRAVA
ZAGREB
MASARYKOVA ULICA 28a
Telefon broj 67-80

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
za Slovenijo in slovenski del
Julijanske Krajine
L J U B L J A N A
Erjavčeva cesta 4a

KOLIKO ITALIJA TROŠI ZA TALIJANE U INOSTRANSTVU?

Kad se govori o brzi pojedinih nacija za svoje manjine izvan granica, onda se redovito spominje u prvom redu Niemačka kao ona, koja je znala tu svoju brigu da postavi u okvir jednog sistema. Niko ne čini toliko za svoje sunarodnjake u drugim zemljama koliko to čini upravo Njemačka. Ne samo da se za njih brine samo platoski, nego i tako što za njihovo održanje izdaje velike svote novaca. Fondovi Njemačke za Nijemce u inostranstvu veliki su. A karakteristično je, da se velik dio tog kapitala sabire u njemačkom narodu, koji ima smisla i za materijalne žrtve, kad se radi o ovakvoj stvari.

Od Nijemaca su mnogo naučili Poljaci, koji imaju takodjer sjajnu organizaciju svih Poljaka na svijetu ma gdje se oni nalaze. Često dolazi do izražaja ta interesantna duhovna zajednica Poljaka, izvan granica poljske države s onima u državi. Nedavno je bila takva jedna manifestacija. Razumije se i tu je finansijski momenat od velikog značenja, pa i Poljska troši velike svote novaca za organizovanje i čuvanje poljskog karaktera poljskih manjina i poljskih iseljenika raštrkanih po svijetu.

I Čehoslovaci su znali da organizuju nešto slično. Sam Masaryk i Beneš otvoreno se ističu kao duhovni vodje onog pokreta, koji ima kao cilj organizovanje svih Čeha i Slovaka izvan granica države. Nedavno je Beneš o tome izrekao lijepe misli, koje bi mogle da se iskoriste kad se želi dokazati, da brigu za održanje nacionalnog karaktera manjina izvan granica nije imperijalistička, nego demokratska, humana, civilizatorska, u najplementitijem smislu riječi, i u skladu s najidealnijim shvaćanjem općeljudskog razvoja. Razumije se i Čehoslovačka daje i zaslugom privatne inicijative, a takodjer iz državne blagajne velike svote za te ciljeve.

Nećemo se upuštati u citiranje onoga što čine Madžari, onoga što čine Rumunji i što čine neke druge nacije. Imamo mnogo primjera i na tim stranama za oponašanje. Ali želimo da istaknemo nešto što nam je mnogo bliže, što će svaki naš čitatelj bolje da shvati i što izazivlje pravu komparaciju s našim specijalnim prilikama. Radi se o Italiji.

Italija, naročito današnja, nema u brizi za svoje sunarodnjake izvan granica ništo neke prvenstveno etičke, idealističke namjere, nego je tu osnovna imperijalistička misao. Ne radi se o nekoj akciji, koja ima humani cilj. Sve je to proračunano na spremanje terena za buduća osvajanja i poklapa se u velikom dijelu s vojničkim planovima fašizma. Mi smo o talijanskem iredentizmu općenito i detaljno u ovom listu već toliko pisali i obradili temu s raznih strana, da se sada ne kćemo opet vraćati na nju opširno. Želimo samo da ukažemo na neke nove informacije, koje su vrlo interesante, jer nam otkrivaju koliko Italija troši za održavanje talijanstva u drugim državama. Izgleda prema talijanskim ciframa, da Italija ne zaostaje za Njemačkom u milijunima, koje daje za propagandu medju Talijanima u svijetu, a naročito medju Talijanima u zemljama, koje s njom graniče.

Uspjeli smo da rekonstruiramo na temelju pouzdanih informacija ovo:

Talijanska vlada ima na raspolaganju za političke i propagandističke ciljeve velike kredite i fondove. Tako se u budžetu ministarstva vanjskih poslova nalaze ove pozicije:

izdaci u vezi sa manifestacijom talijanske intelektualne aktivnosti u inostranstvu — 270.000 lira;

doprinosi i izdaci za političke, naučne i religiozne misije na Levantu — 1.000.000;

Popolna militarizacija Italije

Z zakonom od 31. decembra 1934. štev. 2150 je bilo razglašeno, da sta funkciji državljanina in vojaka v fašistični državi nezdržljivo vezani druga z drugo. Vojna vzgoja je po tem zakonu bistven del nacionalne vzgoje. Začenja se, čim je otrok sposoben, da shvati, kar vidi in sliši, in traja, dokler more državljan v obrambu države držati oružje u roki, to je do 55. leta. Zakon razlikuje tri faze u vojaški vzgoji: vojaško predizobrazbo, vojaško službo in povojašku vzgoju. Vojaško predizobrazbo, ki naj pripravlja iz doraščajočega fanta v duševnem, telesnem in tehničnem pogledu dobrega vojaka, je za mladino od 14. do 18. leta povrjen fašističnim organizacijam, balilam in avanguardistom. Medtem pa je bila ustavnovljena še organizacija »sinov volvulje«, tako da se začenja ta vojaška izobrazba že s šestim letom in celo prej. Za mladeniče od končanega 18. leta do vpoklica pod oružjem posluje tako zvani predvojaški tečaji. Ti so obstajali že prej, toda bili so prostovoljni in so dajali udeležencem razne ugodnosti ob nastopu aktivne vojaške službe. Z zakonom od 29. decembra 1930. štev. 1750 pa so postali ti tečaji, ki trajajo dve leti, obvezni za vse telesno sposobne mladeniče. Uvodoma omenjeni zakon je te določbe le še poostrij. Predvojaški tečaji so neposredno podrejeni vojnemu ministrstvu, vodstvo pa je poverjeno fašistični milici.

Da se obvezane redno udeležijo teh tečajev, jamčijo starši, odnosno varuh in se kaznuje z globami od 50 do 500 lir, ako bi jih kakorkoli ovirali pri obisku. Še večje kazne so določene za delodajalce, ki ne bi pošljali svojih nastavljenec na tečaje.

Obvezanci sami pa so v smislu zakona od 13. junija 1935. štev. 1067 podvrženi vojaškim sodiščem. Za enkratni izostanek se kaznuje z globo od 20 do 500 lir. Pri drugem izostanku se kazneni podvoji. Kdor trikrat zaporedoma izostane, se kaznuje z zaporom do 6 mesecov.

Vojna poizobrazba traja od dneva, ko je bil vojak odpuščen iz aktivne službe do končanega 32. leta in je za vse bivše vojake obvezna.

Ker se je vojaška predizobrazba prej vršila navadno ob nedeljah in praznikih, tak da niso mogli udeleženci prisostrovati službi božji, se je na pristik Vatikana s kraljevim dekretom od 20. junija 1935. štev. 1010, ki je bil medtem že pretvorjen v za-

kom, uvedla tako zvana »fašistična sobota«. Vsi delavci in uradniki imajo ob sobotah že ob 13. uri delopust. Izvzeti so delavci, katerih delo ne dopušča prekinite. Toda taki delavci morajo imeti najmanj 24 sobotne popoldne proste. Mladenci do končanega 21. leta pa imajo vsako soboto popoldne prosto. Ti popoldne se morajo v smislu zakona uporabljati v prvi vrsti za vojaško pred-in poizobrazbo.

Posebna pažnja se posveča vojaški izobrazbi dijaštva. Po zakonu od 31. decembra 1934. štev. 2152 se je s školskim letom 1934-35 uvedla na vse srednjih in visokih šolah »vojaška kultura« kot obvezen predmet. Ta pouk se deli v tri stopnje. V najnižji stopnji, ki je namenjena dijakom nižjih razredov srednjih šol, naj si usvaja učence zadostno teoretsko in praktično znanje vojaških ved, ki je potrebno za gradiranega ali specializiranega vojaka. Na srednji stopnji se učencem višjih razredov teoretsko in praktično predavajo vojaški predmeti, ki jih mora poznati rezervni častnik. Tretja stopnja, ki je obvezna za visokoškolce, ima namen, da vrgaja voditelje, organizatorje in specialiste za vojno službo. Ta pouk je poverjen aktivnim ali rezervnim častnikom različnih čet. Udeležba je za vse dijake obvezna. Srednješolec ne more biti pomaknjen v višji razred in visokošolec ne more polagati doktorskih ali diplomskih izpitov, ako ne predloži dokaza, da je u uspehom dovršil predpisani vojaški tečaj.

Pred enim mesecem pa je uradni list »Gazzetta Ufficiale« objavil dekret od 26. marca 1936. štev. 608, s katerim se je uvela obvezna vojaška knjižica. To prejme vsak deček, ko dopolni enajsto leto in je mora hraniti do končane vojaške poizobrazbe. V knjigo se beležijo vse podatki o njegovih telesnih sposobnostih in o poteku njegove vojaške izobrazbe. V knjižici pa je tudi poseben odstavek, za opombe o političnem delovanju imejitelja knjižice.

V začetku knjižice čitaš »Deset zapovedi državljanova vojaka«, ki se glasi, tako-le:

1. Dolžnost bodi geslo in vodilna misel vsakega tvojega dela.

2. Uči se ljubiti in častiti nad vse svojo domovino.

3. Tvoja vera naj bo čista kakor biser, trdna kot skal, žareča kot sonce.

4. Zahtevaj od Boga moč in pogum, da postaneš vsak dan boljši: učenec — vojak — državljan.

5. Tvoje misli kakor tudi tvoja dejanja naj boda vredna naloge, ki ti je zaupana.

6. Za domovino, za kralja, za vodjo žrtvuj svoje življenje.

7. Bodočnost je v tvojih rokah: upanje vseh v tvoji mladosti.

8. Najboljše plačilo za tvoje delo bo zavest, da si ga dobro izvršil.

9. Ne pozabljalj, da je disciplina prva čednost vojaka in državljanina.

10. Tebi slava, če si jo boš znal zasluziti.

V knjižici pa čitašlahko tudi te izjave Mussolinija:

»Delaj, italijanska mladina vseh šol in vseh delavnic, na tem, da bo domovina resnično dosegla sijajno bodočnost, delaj na tem, da bo dvajseto stoletje videlo Rim kot središče latinske kulture, kot vladarja Sredozemskoga morja, kot svetilnik vsem narodom.«

»Delajte na tem, da bo slava bodočnosti prekosila slavo preteklosti.«

»Mi postajamo in homo čimdalje bolj postajali, ker to hočemo, »vojaški narod. Ker se mi ne bojimo besed, bom dodal »militarističen narod. Dopolniti hočem »vojniški narod, ki je čimdalje bolj sposoben za uboganje in žrtvovanje domovini.«

V oddelku, poločenem odsluženim vojakom, pa stoji:

»Treba je biti močan predvsem po številu, kajti ako bodo zibelke prazne, narod postara in propada. Treba je biti pogumen, ne ozirati se nikdar nazaj, kadar se je kaj sklenilo, treba je iti vedno naprej. Treba je biti močan po značaju, da se ravnotežje ne zruši ne, kadar ga tepejo nezasluženi udarci usode.«

Te dan pa je veliki fašistični svet dolčil, da morajo vse včlanjeni fašisti postati tudi člani milice in s tem oboroženi čvarji fašistične Italije. Praktično se je ta novi sklep sedaj omejil na osebe, ki niso služile vojakov. Pritisak za vpis pa je povsod silno velik in fašistični tisk poroča, o močnem odzivu, ki ga je našel poziv v fašistični javnosti. Vse to se vrši pod geslom, ki je prišlo iz Rima: »Fašistična revolucija je ustvarila imperij. Fašizem se tedaj brani, ako se branji imperij, ki je sinteza vere, žrtvovanja in volje naroda.«

P. P.

Rezultat ljudskega štetja v Italiji

Trst, maja 1936. — Agis. — Izšlo so prve številke o ljudskem štetju v Italiji, ki kažejo da se nahaja v Italiji 42.438.104 prebivalcev. Dočim se o onih, ki so v Afriki ne vodi računa, iz vojaških ozirov seveda. Prirastek v primeru z letom 1931 znača okoli 2 milijong. Zanimivo pa je sledete: da so mestna kot n. pr. Rim, Tarento in Milano izkazala po 17, 28, 5, 12, 4% prirastka, dočim je Trst narastel le za 1, 1%, kar je najmanj v Italiji. Seveda dela to Tržačanom nemajne skrbi in preglavice in se skušajo na vse načine opravljevati. Skupno šteje Trst 252.238 prebivalcev in je narastel za 2664 v primeru s štetjem 21. aprila 1931. Vsekakor pa ugotovljajo, da se Trst na demografskem polju dviga in ne kaže padanja, četudi je to dviganje počasno. Pravijo da je Trst rastel v 18. stoletju naravnost z amerikansko hitrostjo, celo nevarno, vsled umetnega političnega vseljavanja. Med vojno je bil naznačen kot žrtev in da bo zmanjšal prebivalstvo na stopnjo 17. stoletja.

izdatci i doprinosi za obranu talijanstva u inostranstvu — 6.315.000;

varredni izdatci u inostranstvu — 1.450.000;

prinadležnosti za osoblje škola i za službu fizičkog odgoja u inostranstvu — 27.500.000;

subvencije školama u inostranstvu — 8.500.000;

talijanski kulturni instituti u inostranstvu — 850.000;

opći troškovi za talijanske škole u inostranstvu — 1.800.000 tu ne ulaze troškovi za najam zgrada za škole i održavanje, ni troškovi za nabavko materiala i knjiga, ki se nalaze u drugim partijama sa 675.977 i 3.500.000 lira;

Toda to se ni zgodilo. »Po vojni, do 1. decembra 1920 pa se je na 10. tisoči ljudi vračalo v svoje pokrajine, a naši so iz starih pokrajin prihajali. Nikoli ni bilo boljše kompenzirano izseljevanje tujcev s tem krasnim vseljevanjem »regnikov«. S tem je bila dana Trstu izdatna transfuzija naše dobre talijanske krvi. Če bi tedaj izvedli štetje po narodnostih, bi prišlo do enega najbolj veselih zaključkov, t. j.

da se je z veliko vojno rešil Trst najmanj 50.000 tujcev, ki so se vrnili v svoje dežele in bili nadomeščeni po naših bratih.«

To je izgovarjanje tržaškega časopisa o zelo slabem prirastku prebivalstva v Trstu. Če pustimo pri strani ostalo, pa vidimo, kako upošteva časopisje one, ki so moralni emigrirati in kako visoko ceni njih število. Da je pri tem prizadet skoraj 100% slovenski element, o tem ni dvoma. Številka, ki jo časopisje omenja, pa je tako velika, da nam da resno mislimi.

subvencije studentima koji dolaze u Italiju radi studija — 531.000;

troškovi povjerljivog karaktera in vezi sa medjunarodnim dogodnjima — 5.400.000.

Tome treba dodati i deklarirani povjerljivi fond ministarstva u iznosu od 1.080.000 lira.

U budžetu ministarstva unutrašnjih poslova nalazi se pozicija sa 204.000 lira za propagandu talijanstva. U tom ministarstvu kao i u nekem drugim, naprimjer u ministarstvu koloniala, ima raznih fondova, iz količi se mogu vršiti izdatci za povjerljivu političku i propagandističku službu.

Te su cifre interesante i kazujejo mnogo. One govore, da Italija, uza sve svoje velike finansijske poteškoće, ne zaboravlja ovu rubriku, jer je smatra vrlo važnom za svoj nacionalni i državni život.

Pitanje je sada: što čine oni na koje je uperena ova ofenziva, da smanje njezin efekat? Koliko se s naše strane čini, da se suzbije učinak tih milijuna u Dalmaciji? I zatem: može li se uporediti bijeda koja pritišče naš pokret s ovim što čini Italija? Držimo da doista nema nacionalne manjine, koja se bori u težim prilikama od naših, s koja svoju nacionalnu maticu stoji manje od naše. U našem slučaju cifre uopće ne postoje, njih nema, one se ne mogu čak ni izmišljati, jer — ko bi to na koncu i vjerovao po tako gorkom iskustvu, koje nas godinama bije.

TRAŽE SE NASLJEDNICI!

OBAVIEST ISELJENIČKOG KOMESARIJATA.

Premja izvještaju našeg Generalnog Konzulata u Chicago u mjestu Tacoma, Washington preminuo je 10. februara o. g. naš državljanin Ivo Lusetić ili Lučetić i ostavio oporuku, u kojoj je imenovao svojim baštinicima Ivana, Marijona i Mimu Grbac iz Grbci, kbr. 131 te Alojza, Ivana, Pavla, Karla i Mihu Kinkela iz Gor. Rukavac (Istra).

Kako u zvaničnim Rječnicima Mesta nema spomenutih mjesta, pa se tako ne može pronaći na području, kojem se sreškog suda nalaze, pozivaju se rečeni nasljednici da se javi Iseljeničkom Komesariju u Zagrebu, Palmotićeva 59, sa pozivom na predmet: »Lušetić (Lučetić?) Ivo, ostavina«.

Še o preganjanju jugoslovenskih časopisov

Osem dni zapora zaradi časopisa kupljenega v Trstu

Dasi ni italijanska oblast uradno prepovedala uvoz jugoslovenskih listova, skupa vendar z vsemi sredstvi ovirati njihovo širenje. O nekaterih takih metodah smo že zadnjic poročali. Sedaj pa nam pišejo, da so začeli že aretrirati in kaznovati naše ljudi, ki jih zasačijo pri čitanju jugoslovenskih listov. Tako so v Zgoniku zaprl nekega mladeniča, za osem dni, ker so našli pri njem ljubljanski dnevnik, ki ga je kupil v Trstu. Širi se celo vest, da je tržaška kvestura glavnega prekupovalca jugoslovenskih listov, ultrafasista Parovela, ki si je s tem zasluzil lepe denarce, pozvala na odgovornost in ga posvarila.

ITALIJANSKE OBMEJNE STRAŽE POVZROČAJO ŠKODO

jugoslovenskim državljanom.

Kranjska gora, maja 1936. — (Agis). V bližini meje je na italijanski strani pogorel dne 9. t. m. senik, last dvovlašnice Helene Cuznar, doma iz Rateč. Odgovornost za ta požar je padla na Italijanske finančne stražnike, ki so se stalno zatekali v njega in v njem tudi navodno spali med svojo službo, to pa zaradi tega, ker je bil senik v neposredni bližini meje. Možno je celo da je bil senik namenoma zažgan.

Psi italijanskih obmejnih straž delajo škodo

Kranjska gora, maja 1936. — (Agis). V obmejnem pasu Rateče—Planica imajo obmejni karabinjerji psa, ki dela našim dvovlašnikom veliko škodo: raztrgal jim je 5 jagnjet in 1 ovco. Za 3 glave so Italijani plačali odškodnino v znesku 45 lir, a o ostali škodi nočejo ničesar slišati. Isti pes pa napravlja škodo tudi med divjačino, kajti pred kratkim ga je nekdo zalotil ravno, ko je raztrgal mlado srno. Ker zahaja tudi na našo stran, je brez dvoma, da dela v naših loviščih veliko škodo. Potrebno bi bilo, da se pristojne oblasti zanimajo za stvar, privatniki se itak ne smejo vtikati v take zadeve zlasti sedaj, ko je vsa obmejna armada postala ponosna in ošabna vsled zmage v Abesiniji.

ZALOSTEN KONEC DVEH JUGOSLOVANSKIH DRŽAVLJANOV

Rakek, 21. maja 1936. — Agis. Vso loško dolino je v pondeljek t. j. 18. maja zjutraj, pretresla žalostna vest, da sta bila na italijanski strani, ne dačec od meje zadeta od pušč italijanskih obmejnih oblasti dva mladeniča iz loške doline. Fanta, ki sta se vračala domov, sta bila oddaljena od meje še kakih 500 m, na kraju, ki se imenuje Vlačnik, ko so ju iz zasede obsule italijanske svinčenke. Na mestu je obležal Grilj Janez, star 32 let doma iz Gornjega Jezera št. 10 pri Ložu, med tem ko je drugi, insicer 19letni Perušek France iz Podcerkev št. 26 pri Starem trgu dobil kroglo v trebuh, a se je klub temu srečno pripeljal do meje in čez. Vendar je dva dni kasneje na kirurgičnem oddelku ljubljanske bolnice podlegel težki rani. Očividno so ju finančni stražniki čakali v zasedi in ko so ju imeli čisto blizu, so ju napadli tako, da so bili že vnaprej sigurni za uspeh svojega dejanja. Janez Grilj je imel pri sebi baje tudi večji zmesek denarja.

KOMERCIJA ZA PADLIM BATICEM V POSTOJNI

Postojna, 24. maja 1936. — Agis. — Šele iz časopisa o komemoracijah izvemo koliko in kdo od naših fantov je šel v Afriko. V Postojni se je tako pred kratkim vršila komemoracija za Andreja Baticem, ki je bil rojen leta 1908, in je umrl v Desiju radi bolezni. Pravijo, da je šel pred tremi meseci z navdušenjem v Afriko in umrl baš ob uri, ko je svet slišal o padcu Adis Abebe. S Postojne je šlo vsega skupaj 40 fantov, od tega 22 »prostovoljnec«.

ČIM DALJE HUJSI PRITISK NA NAŠE LJUDSTVO

Fašistične srajce povsod

Podbrdo, maja 1936. — (Agis). — Dan vstopa Italije v svetovno vojno so uvrstili med italijanske narodne, ali bolje rečeno fašistične praznike. In vsoko leto na 24. maja pripejajo fašisti obsežne in pompozne proslave, to se pravi, da proslavljajo vstop v vojno, zaradi katere so si pozneje krivično prilastili vso Julijsko Krajinu in Južno Tirolsko. Teh proslav se je navadno udeleževalo vojaštvo in tu pa tam kakšna fašistična organizacija poleg uradnih predstavnikov. Pozneje so se morali udeleževati teh kot tudi drugih takih proslav organizirani oddelki fašističnih mladinskih organizacij, letos pa so pridružili tem še izvenšolska dekleta, ki so nastopila uniformirana pri tej paradi. Z vso naglico so si morale nabaviti obleke za to pri-

liko. Za revnejše je preskrbel »dopolavor«. Paradam je prisostvovala tudi soloobvezna madina iz celega podbrškega okraja in iz Porezna in Hudajužne. Brala se je maša v Podbrdu na prostem pred kolodvorom. Fašistični duhovnik se je z molitvami zahvalil Bogu, ki je blagoslovil orožje, da je izvojevalo zmago v Abesiniji. Prosil je Boga, naj tudi v bodoči blagoslavljaj delo fašizma. Domace prebivalstvo je, razven onih, ki so bili primorani, to službo božjo ignoriral. Jasno mora biti vsakomur, da si Italijani s temi pompozнимi ceremonijami ob obletnicah, ki spominjajo naše ljudstvo na zgubljeno prostost in pravice, kopljajo samo še večje sovraštvo in mržnjo. S takimi prireditvami izvajajo naše ljudstvo v časih, ko vlada po-

naših vaseh beda in lakota. Popolnoma brezobzirni so se pokazali tudi ob tej prilikih s tem, da so po končani maši, po paradi in raznih visokih patriotskih govorih povabilili sve udeležence na skupno kosilo po tukajšnjih gostilnah. Sredstva za to kosilo pa so nabirali že celi teden preje po naših hišah in vsak je moral nekaj prispevati. Za vse veljajo sankcije, ob takih prilikah pa ne poznajo prav nebenih zaprek. Vsa ta proslava se je seveda zaključila s plesom v Groharjevem salonu, katerega se je moralno udeležiti vse od 12 leta starosti. Tako smo imeli priliko, da smo videli v pozni nočni uri plesati 12-letno deklecijo s 50-letnim fašistom. Naj se mari tudi to prišteva zaslugam 2000-letne rimske kulture!

Spet nova konfinacija

Jože Brenc je dobil tri leta

Gorica, maja 1936. — (Agis). — Od goriške konfinacijske komisije je bil obsojen na tri leta konfinacije Jože Brenc iz Vrsnika pri Ledinah nad Idrijo. Bil je ob neki priliki aretriran zaradi suma, da je nosil čez mejo v Jugoslavijo pisma. Ker mu niso mogle italijanske policijske oblasti ničesar doka-

zati, so ga izročile goriški konfinacijski komisiji, ki ga je po kratkem procesu obsojila na tri leta konfinacije. Vrsnik je majhna vasica, ki stoji na italijanski strani med Idrijo in Žirmi tik ob meji, in so njeni prebivalci strogo nadzirani od italijanskih obmejnih straž.

PO NEDOLŽNEM DVA MESECA V PREISKOVALNIH ZAPORIH

Dva jugoslovenska državljana osumljena tihotapstva, a vsled pomanjkanja doka zov poslana domov

Logatec, maja 1936. — (Agis). — Kot poročajo iz Hotedršice, sta se iz goriških preiskovalnih zaporov vrnila domov Franc Petrovič in Ivan Šemrov, oba doma iz Hotedršice. Italijanske obmejne straže so ju osumilile, da sta nameravala vtihotapiti v Italijo pa konj. Na podlagi tega suma sta bila aretrirana in odvedena v Gorico, kjer sta prišla po dveh mesecih preiskovalnega zapora

pred obravnavo. Italijanske preiskovalne oblasti so zahtevala od njiju poleg drugega tudi, da povesta, pri katerih društvenih sta včlanjena in kje vse sodelujeta. Zagovarjal ju je advokat dr. Testa iz Trsta. Ker jima niso mogli ničesar dokazati, kljub obsežnemu oboževalnemu materialu in ker so ugotovili, da sta bila res samo žrtvi suma, sta bila popolnoma oproščena in poslana domov.

ARETIRANI IZ MAČKOVELJ, GABROVICE IN OSPA

izpuščeni iz zaporov

Trst, maja 1936. — Agis — Že v januarju tega leta je bilo v Mačkovljah, Gabrovici in Ospu aretriranih okrog 24 oseb. Aretacije so bile izvršene zaradi italijanske zastave, ki je bila v Gabrovici razobčena v prostorih, kje se nahaja šola, a je čez noč izginila. Aretiranci so bili odvedeni v tržaške zapore, kjer so jih oblasti skušale prisiliti, da bi priznali dejanje. Enkrat koncem marca

ali v začetku aprila, pa je neki domaćin grabil v gozdu listje. Pri svojem delu je naletel na zastavo in izkazalo se je potem, da je bila last gabroviške šole. Na podlagi te najdbe so potem vse aretarance izpustili razven enega, na katerega je končno padel sum, da je krov za dejanje, oziroma ga hočejo fašistične oblasti prisiliti v to, da bi dejane priznal.

PO PRESTANI OBSODBI POD STROGO POLICIJSKO PASKO

Trst, maja 1936. — Agis — V začetku letosnjega leta se je vrnil domov Klement Purger, posestnik, doma iz Gabrovice v slovenskem delu Istre. Svojčas je ob priliki nekih obsežnih aretacij zbežal v inozemstvo, a je bil proti koncu leta 1932, ko se je vrnil domov, aretriran in postavljen baje pod posebno fašističko sodišče. Obsojen je bil na pet leti.

let, a ker so mu všeli 1 letu amnestije, je z letosnjim letom prestal naloženo mu kazen. Vrnil se je domov, kjer ga je poleg žene čakala tudi neodrasla hčerka, toda fašistične oblasti mu tudi sedaj ne zaupajo. Danes je sicer doma, toda je pod strogom policijskim nadzorstvom, ki ni nič milejše od navadne po-

FAŠISTIČNA DEMAGOGIJA:

498 KONFINIRANCEV IZPUŠČENIH MED NJIMI NI NITI ENEGA POLITIČNEGA

Trst, 21. maja 1936. — Agis — Na kratko so poročali časopisi, da je bilo izpuščenih v Italiji 498 konfinirancev, ne da bi dalje o tem še kolikaj govorili. Vsekakor gre pri tem za eno izmed velikih demagoških fašističnih gest. Kako smo izvedeli, so oproščeni in spuščeni domov le konfiniranci z otoka Lipari. Tu pa v zadnjem času skoro nismo bili političnih kaznjencev, ker so jih vse tu zopet dovolj prostora.

premestili že pred časom zlati na otok Ventotene. Na Lipari pa so poslali one, ki so se pregrešili proti strogim deviznim odredbam, radi korupcije, ter zlasti številni slučaji radi odprave plodu. Tako so ostali brez dvoma tudi vse naši politični konfiniranci še dalje na otokih, a Lipari so pripravili s tem za druge politične »zločince«, ki bodo imeli

Kmetija sredi obmejnih utrdb

Idrija, maja 1936. — (Agis). — V bližini obmejne vasi Godovič, t. j. 10 minut od vasi v smeri proti Črnom vruču stoji Pišljarjeva kmetija in je okrog in okrog obdana od italijanskih obmejnih utrdb. Vse te utrjevalne naprave so strogo zastražene, zato je Pišljarjev dom odrezan od sveta. Cela družina je kot v konfinaciji, smejo oditi od doma in se vräčati samo po dnevu, da bi jih pa kdo prisel obiskat, o tem niti govorova ni. — Pred dnevi je gospodar Janez Pišljar

umrl za pljučnico. Že med bolezni so smeli na obisk k bolniku le redki ljudje. Pa tudi za te »izvanredne koncesije« je so morali imeti posebno dovoljenje od pristojnih oblasti.

To je samo en primer med neštetimi, kako se godi našemu človeku tokraj meje, posebno tistim, ki so ostali tik za krivično mejo. Našemu kmetu se godi in z njim se postopa tako, ko da bi bil s svojo družino in posestvom sred bojne vihre.

Zagrebačka revija »Nova Europa« donaša u svojem poslednjem broju članak iz imperiju i našoj javnosti. U članku g. Curčin izlaze svoje impresije s puta po Italiji u poslednje vrijeme (iza proglašenja Rimskoga carstva), pa se na koncu članka osovraže na poznati uvodnik u »Jadranskem dnevniku« s napomenom da ga je taj članak pri povratku iz Italije nemalo začudio i zbruno. Iza toga doslovno nastavlja:

U splitkom »Jadranskem Dnevniku« (od 11 maja) izišao je uvodni članak pod natpisom »Kralj Italije — car Etiopije«, koji iznosi čisto suprotno mišljenje od našeg, pozdravljajući oduševljeno pobedu talijanskog oružja u Istočnoj Africi, i ujedno osuđujući oštiro in podrugljivo sve one »zloglice proroke« koji za trajanja rata u Etiopiji, nisu bili na strani Talijana. Uvodnik ne more i da neči ni s kim pregovarati niti od koga tražiti savjeta, niti čekati kakvih predlogov i — na kraju — priznati »sveto udruženje herojskem držanju njihovih ratnika i mudrom upravljanju njihovih vodja«, uvjeren da postoji »novi duh, koji je u posljedne vrijeme znao oslobiti talijanski narod od opasnih stranih uticaja i koji je pružio doista dokaza svijetu, da su današnji Talijani sasvim oprečni nazori s pogledom na druge narode, od onih kojima su bili vodjeni Talijani iz Svjetskog rata i oni za stvaranje mirovnih ugovora«.

Uredništvo »Jadranskog Dnevnika«, koje je ranije bilo preciziralo svoj stav u pitanju talijansko-abesijskog rata, pohitalo je da izjaviti, da je ovaj uvodnik potekao od jednog spoljnog saradnika, i mi ovu izjavu primamo k znanju. Ipak držimo da je potrebno da se osvrnetimo i na misljenje ovog spoljnog saradnika, kad mu se daje uvodno mjesto u »Jadranskem Dnevniku«, da u ulazu nemojmo naročito, koliko je za male temelje i za susjede Italije opasno odobriti da u Abesinijski i na kojima je uopće sazdan novi imperij.

Iako nikdo ne zavidi talijanskemu narodu, kad se osjeća srećnim i baš zato što i sami »zavzemamo« svjetskim mirovom i »znamo cijeniti sloboden razvitak i nezavisnost od drugoga, jačeg«, mi dolazimo do suprotnih zaključaka od onih uvodničara »Jadranskog Dnevnika«, nemogući dolčuti olkuda na, na očiglednu svemu što se događa, crpe svoje informacije i »dokaze« o »novom duhu« i o »sasvim oprečnim nazorima« pogledom na druge narode, današnjih Talijana prema onima iz Rata i iz Rata... Talco »Nova Europa«, a mi nadodajemo još ovo:

Primili smo, povodom našeg prvog članka o pisaju »Jadranskog Dnevnika«, nekoliko pisama od pojedinaca i od nekih organizacija. Mi ih nismo objavili, premda su nam u svrhu poslata, jer se iz principa ne bavimo unutarnjom jugoslovenskom politikom ni ličnostima iz te politike, ali kada bi bili ta pisma objavili, tek tada bi »Jadranski Dnevnik«, ljudi oko njega bili dobili dostojan odgovor.

„Pax Romana“ Sv. Očeta

Ob otvoritvi velike razstave katoliškega tiska v Vatikanški državi, se je ob koncu otvoritvenega govora papež spomnil »srečnega soupadanja blagoslovitve razstave z nič manj srečnimi okoliščinami v teh dneh. v katerih je dosegel Nam najbližji in drag narod mir, ki hote biti preludij k splošnemu miru.«

Cudimo se, da se sveti oča že danes ne spomni niti z besedico na tisoče od plina zastupljenih, brezmočnih Abesincev, katolikov trupla še sedaj trohni pod afriškim soncem. — (AGIS.)

GLASOVI TALIJANSKE ANTIFAŠISTIČKE ŠTAMPE

U ABESINIJI NEMA KRUHA ZA TALIJANSKI NAROD.

Još jedanput je fašizam svojim obećajima prevario talijanski narod. Fašistička pobjeda u Abesiniji neće dati ni mira ni kruha.

U prvom redu radi toga što još nije završeno osvajanje abesinske zemlje; nove finansijske i ljudske žrtve očekuju naš narod i naše vojnike. Bolesti, nesreće, pomjicanja najnužnijega će i nadalje obilato harati među našom omladinom.

Drugo: iako budu Abesinci potpuno upokorenji, talijanski kapitalisti u čije ime je i pravljeno ovaj rat, neće u Abesiniji upotrebljavati talijansku radnu snagu, već će za rad upotrebljavati urođenike, koji će raditi za mnogo nižu nadnicu.

Primjer Libije, Cirenaike, Eritreje i Somalije daju nam pravo da tako tvrdimo. U ovim velikim kolonijama ima tek nekoliko hiljada Talijana. Ti Talijani su uglavnom državni činovnici, a ima i nekoliko velikih kolona, kojima zemlje obraduju urođenici s kojima gospodari — Talijani postupaju kao sa robovima i koje iskorisćuju do krvi.

Primjer Engleske potvrđuje to isto. Jer Engleska, usprkos toga što ima nekoliko milijuna besposlenih u svojoj zemlji, upotrebljava u svojim kolonijama jedino urođeničku radnu snagu. A te engleske kolonije su kud i kamo bolje i bogatije od Abesinije i Tripolitanije.

II Grido del Popolo.

ZAŠTO MUSSOLINI NE DEMOBILIZIRA?

Mussolini ne demobilizira jer:
nema kruha za vojnike, koji su se borili u Africi;
jer sprema novi rat u Evropi;
jer neće da bogatašima napravi troškove za demobilizaciju i povratak vojnika;
jer se boji da oni koji su se borili u Africi, zatraže neka Mussolini izvrši svoja obećanja.

II Grido del Popolo.

POZDRAV JUNACIMA KOJI SU BRANILI SVOJU ZEMLJU.

Abesinski vojnici su dali svijetu bolan i užvišen primjer, kako se bori za svoju zemlju bez oružja, bez hrane, bez aeroplana protiv vojske od 500.000 ljudi naoružanih najsvršenijim sredstvima moderne vojne nauke.

Nije abesinski narod onaj koji je izasao pobijedjen iz ovog infamnog rata. Svi narodi svijeta osjećaju crvenilo stida i boje se da bi sutra i njih mogao pregaziti zakon jačega, ako ne ustanu u obranu ugroženog mira. Jadni bi bili oni narodi, koji bi imali da postanu druga Abesinja.

L'Unità.

BORBA SE NASTAVLJA.

Moramo da budemo nezadovoljni, ali ne iznenadjeni. Danas treba zbrojiti dogadjaje i povući zaključke. Mussolini je postigao velik uspjeh u internacionalnoj politici i dovećanje prestiža unutra. Njegove materijalne teškoće su pogoršane i postat će tragične, kada nenadano prestane moralni efekt uspjeha pred žalosnom stvarnošću bijede, tog jedinog realnog ploda abesinske pobjede.

Nema dakle razloga, da gubimo hrabrost. Borba se nastavlja u istim prilikama kao i do sada.

Avanti.

SLOBODU SE OSVAJA.

Znademo da se slobodu ne prima na dar: slobodu se osvaja. I to iznutra, a ne izvana. Izvana se može pomagati neki narod, ali se ne može raditi mjesto njega.

Talijanski narod mora sam osvojiti novo talijansku slobodu. Tu slobodu mora osvojiti nova generacija, koja će brzo otkriti užasnu kontradikciju te imperije, koja se ne sastoji od gradjana već od sluga.

Naša misija se sastoji u tome, da držimo čvrsto kada svi klonu; da podignemo luč idealu u noći koja nas okružuje.

Giustizia e Libertà.

ZA POTPUNU I BEZUVJETNU AMNESTIJU.

U času kada fašizam proklamira osnivanje Carstva... talijanski radni narod i cijeli svijet traže opću amnestiju. Ta amnestija mora da obuhvati sve žrtve fašizma; najbolje sinove Italije, koji čame u tamnicama i po logorima; vojnike kažnjene radi njihove averzije prema ratu; radnike kažnjene po zakonu o militarizaciji industrije; neka se oslobođi libijske radnike, koji su osuđeni zato, što su branili svoju kuću i svoju zemlju; Abesince za koje je general Badoglio stvorio posebne sudove; neka se amnestira zatirane narode Julijanske Krajine, Tirola i Dodekaneza.

II Nuovo Avanti.

OSLOBODJENJE ZATVORENIKA.

Nije dovoljna amnestija. Elementarna posljedica svega je potpuno oslobodjenje zatvorenika. Ko prigodom rođenja ženske zatvorenika, ko nekoliko čelija, prigodom utemeljenja Carstva morao bi rastvoriti sve. — Ispraznite tamnice i otoke, ukinite Specijalni tribunal!

Giustizia e Libertà.

VIJESTI IZ JUŽNOG TIROLA

HAPŠENJA I KONFINIRANJA NIJEMACA U JUŽNOM TIROLU

Innsbruck, maj 1936. — »Südtiroler Nachrichtendienst« javlja: Ne prolazi go tovo ni jedan tijedan i da se u Južnom Tirolu ne provede koje progovorstvo onih ljudi, koji su kao Italijani nepočudni sadanjem režimu. Tako su prognani u zatočenje Leopold Nusser iz Mareita i Johann Terzer iz Kurtascha iz nepoznatih razloga, dok je student Karlo Schmeissner nakon što je obavio svoju vojničku obavezu ponovno morao otici u zatočenje. U tamnici u Bozenu nalazi se mnogo Nijemaca, koji će biti predvedeni komisiji za konfinciju.

Poznati alpinski spisatelj Karlo Springenschmidt iz Merana, koji se neko vrijeme zadržavao u Meranu sa nekim svojim prijateljima, iznenada je nakon jednog izleta u planine bio uhapšen, dva dana zadržan u zatvoru i onda protjeran iz Merana. Njegov prijatelj s kojim je bio na izletu još se i danas ni krv ni dužan nalazi utamničen.

Novačenja i zapljena razglednica

Novačenja u Južnom Tirolu vrše se ne prestano, pa je tako od 15 do 18 aprila unovčeno oko 1000 mladića iz Južnog Tirola godišta 1915. Svi ovi mladići odaslini su u srednju Italiju i pridijeljeni su alpinskim trupama, dok su ih prije slali u Južnu Italiju.

Prikazali smo u par navrata kako se plijene i najbeznačajnije dopisne razglednice. No najnoviji podvig vlasti u raznim mjestima sastoji se u tome, da su prije uskršnjih praznika zaplijenile sve razglednice na kojima je na njemačkom jeziku pisalo »Frohe Ostern« (Sretan Uskrs)! — Zaista strašne li antidržavne agitacije u tim razglednicama!

Nijemci ne smiju graditi kuće

Cini se, da vrhunac progona Nijemaca u Južnom Tirolu još uviјek nije prekoračen, jer nam sada javljaju, da je Nijemci zabranjeno dapače i da grade kuće. Naime svima onima Nijemicima, koji još nijesu potalijaničili svoje prezime i ime uskraćuje se dozvola za gradnju kuće, makar te bile i obiteljske kuće i vile. Isto tako se postupa i kod izdavanja dozvola za nadogradnje kuća, pregradnje itd.

Školska politika kao i u Julijskoj Krajini

U isto vrijeme dok dolaze vijesti, da će Italija u Abesiniji otvarati škole u amarskom jeziku, dolaze i vijesti o progona djece njemačkog porijekla. Djeci se otegočuje polazak škole i uskraćuje im se školovanje u materinjem jeziku. Sili ih se na upisivanje medju balile, pa moraju marširati s talijanskim djeecom, sudjelovati kod raznih

DOBRE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Ker je lovil divlačino brez dovoljenja, je bil na Kalvariji aretiran in zaprt 33 letni Peter Bregant.

*

— V fašistični bojni organizaciji v Sežani so se izvršile neke spremembe. V direktorij sta prišla mesto fašistov Maria Novaka(!) in Josipa Emilia dva druga, in sicer Roberto Kattaneo in Antonio Gerbelli(?)

*

— Pri nabiranju starega železa na Kalvariji je razneslo in ubilo 30-letnega Jakoba Križaja. Granata ki jo je hotel odpreti, ga je popolnoma razmresila.

*

— Radi tajne žganjekuh je bil v Krminu aretiran 50-letni Franc Bevčič. Toda pri hišni preiskavi se mu je posrečilo skočiti skozi okno in v samem spodnjem oblačilu uit.

*

— Pri hišni preiskavi so našli pri Francu Mozelču, starem 87 let, bivajočem v Renčah, razne eksplozive, ki jih je nabral v okolicu in ki so ostale iz svetovne vojne. Imenovani je bil javljen državnim oblastem. Radi istega je bil naznanjen 60-letni Ivan Mokrin iz Lokavice pri Kanalu.

*

— Na Reki sta bili zgrajeni dve torpedovki po 650 ton in sicer »Sirio« tar Perseco. Obe dosegata hitrost po 33 milj na uro.

*

— Iz razlogov javne varnosti je bil lani v avgustu zaprt Franc Cenčič iz Borjane pri Kobaridu. V zaporih pa se mu je posrečilo izrabiti ugodno priliko, ko je moral nekaj nesti na podstrešje, ter je zbežal in ga niso več ujeli. Sodišče ga je v odsotnosti obsodilo na 4 mesece in 15 dni zapora.

*

— Novi podesta u Pazinu je postao dr. Vitale Berardinelli, a vodnjanskim je postao Giorgio Sansa.

*

— Na tržaškem pokopališču so postavili nagrobni spomenik župniku Joselu Jurci, ki je dobil kasneje ime Giorgi.

CVETKO NA GROB

ALOJZIU RESU

V dnehu, ko se je sleherni izmed nas spominil Ivana Cankarja, našega največjega pisatelja, ko se je uzrl u njegov lik in ugledal otožne poteze slovenskega umetnika, ki je moral komaj 42 leten umreti, ko so odvetele prve majske rože in je naš spomin posvečen slavju naših mater, je na Lidu pri Benetkah izdihnil v cvetu let, v moči znanstvenega in umetniškega stvarjanja dr. Alojzij Res.

Pač tragika usode slovenskega rodu. Ob 60-letnici rojstva Ivana Cankarja zahamne koščena smrt v vrste naših pionirjev in iztrga iz njih srede mnogo občajajočega delavca slovenske kulture.

France Bevk, Marijo Ferjančič, Marijo Simenc, Karleto Bratuž, Narto Velikonja in drugi abiturienti so uprizarjali pred vojno v goriškem Centralnem Jurčič-Cesnikev, in Fr. Ks. Finžgarjeve igre, da je opajala lepa slovenska beseda, z odra podana, ljudske duše, in režiral je Alojzij Res. Mladenička energija, ki jo je vlival v svoje igralce se je zrcalila v vsakem njegovem gibu, da celo v hoji, ki je bila pri Resu dinamična.

Nisam se čudil in se danes še manj, ako se je Res odločil drugače, kakor je bilo nekaj vidno. Njegov duh je bil pač namenjen umetnosti, raziskovanju znanosti, njegova zanjanost ga je takega izdajala.

Takega sem ga i jaz poznal, ko sva zrla ob Soči krvavi ples in ušla v pitje in stokanje izza Kalvarije. Šrapnel se je razpočil nedaleč od naju, granata je švignila nad najnajma glavama. Ni se sklonil. Mirno je slonel na kostanjevem deblu in beležil vojne dogodke.

Po vojni je stopal navkreber z velikimi načrti. Poglabil se v razmotrovjanju in ustvarjal. Sredi velikega dela je omagal. Bogato srce je nehalo biti.

In če danes mislim Lojze na te, da že sniva večni sen na Sveti Gori, ki kraljuje nad Gorico in njenimi livadami da domače sonce suši solzice Tvojih sirot, ki Te objokujejo, mi je tu brezdomcu težko po Tebi kakor njim, ki si jim bil ljubeč in dober.

Ko se bom še oziral na Cankarjev lik, videl bom ob njem dvojnika njegovega kratkega življenja — Tebe Alojzij Res.

Bratuž J. Marij.

TRŠČANI ŽALE ZA AUSTRIJOM

»Osservatore Romano« prikazuje knjigu »L'irredentismo senza romanticismo« koju je napisao trščan Mario Alberti (Cavalleri, Como 1936 — cijena 36 lira — 635 str.) U toj knjizi Alberti prikazuje talijanski irredentizam u Julijskoj Krajini, a naročito u Trstu, za vrijeme Austrije. »Osservatore Romano« piše o toj knjizi:

»U Trstu nije nikada bilo mržnje, pa čak niti antipatijske prema Nijemcima. Oba mita, o okrutnosti Franje Josipa i o njemačkoj prepotencijskoj su srušeni ovom knjigom.

Alberti se čudi slobodi koju je irredentista dozvoljavala Austrija... Je dan dokaz te slobode su i članci koje je Alberti objavljivao pod svojim potpisom u tadašnjim trščanskim listovima.«

Tačno, nastavlja »Giustizia e Libertà« iz koje smo doznali za tu knjigu, tačno. Ako se austrijsko tlačenje usporedi sa fašističkim tada to austrijsko izlazi u neobično kulturnom svjetlu. U Trstu ne žale samo Nijemci i Slaveni za Austrijom. Za Austrijom žale naročito Talijani, (Cecco Beppe, torna, tutto perdoná).

»Vrati se Franc Josipe, sve ti je oprošteno«, natpis koji se čitao po trščanskim zidovima, stoji u dnu srca skoro svih Trščana.«

Talijanska irredentistička knjiga zabranjena u Švicarskoj

»Morning Post« od 19 maja, donosi slijedeći telegram Reuterovog dopisnika u Bernu:

Švicarske vlasti zabranile su rasturanje talijanske brošure: »Švicarska Italija«, koja sadrži propagandu za proširenje talijanske uprave nad susjednim teritorijima, u računajući tu i Maltu. Prema pisanju »Neue Zürcher Zeitung« knjiga tvrdi da Italija ima pravo da skrene pažnju Maltezima, Korzikama, narodu u Nici, talijanskim Švicarcima i Dalmatinima da su oni Talijani.

U posljednjem broju smo donijeli članak iz švicarskog lista »Le Travail« o toj knjizi o fašističkoj irredentističkoj propagandi. Sada, međutim, već sva svjetska stampa piše o toj propagandi.

PROF. MSGR. DR. FRANC ŽIGON

Gorica, 26 maja 1936. — (Agis). — 21 maja je umrl v Gorici znani bogoslovni profesor msgr. dr. Franc Žigon. Pogreb pokojnika se je vršil v soboto 23. t. dr. Žigon se je rodil v Ajdovščini 12. novembra 1863 ter obiskoval najprej v domaćem kraju ljudsko šolo, študiral v Gorici gimnazijo, kjer je bil vedno odličnik, kljub nemškemu pouku, šel je nato v bogoslovje ter najprej kapelan na »Placut« v Gorici. Nadškof Zorn pa ga je vselej njegove izredne nadarenosti poslal na Dunaj, kjer je tudi promoviral. Bil je nato poklican v

10-20%

POPUSTA ZA DUHOVE!

Pobliže u svim prodavaonama

TIVAR ODIJELA

NAŠA KULTURNA KRONIKA

PREDAVANJE I. GRAHORJA V AKADEMSKI STAREŠINSKI ORGANIZACIJI

V sredo 20. t. m. je v ljubljanski akademski starešinski organizaciji predaval I. Grahor o temi »Naša manjšina v luči evropske krize«. Predavatelj je zajel v svojem predavanju vse težke probleme, ki tiče danes Evropo in nas. Opisal je vse napake, vsled katerih se manjšinsko vprašanje ni moglo posrečiti, dalje krizo nastalo vsled abesijske vojne, položaj v Italiji, ter se zlasti dolgo ustavil pri vprašanju nemožnosti rešitve manjšinskega problema v okviru sedanja kapitalistične ureditve družbe. Predavanje je vzbudilo med člancem veliko pozornost in odobravanje, kar je pokazala zlasti zelo živahna debata, ki se je zavlekla do polnoči. Govorilo se je tudi o potrebah in zahtevah po notranji uređitvi emigracije.

PREDAVANJE DR. L. ČERMELJA U RADIU.

26. o. m. je dr. Lavo Čermelj predavao u ljubljanskem radiu o Nikoli Tesli prigodom proslave 80-godišnjice Teslina rođenja.

Napominjemo da je dr. Čermelj napisao i knjigu o Tesli pod naslovom: »Tesla in razvoju elektrotehnike«. Knjigu je bila izdala Mladinska matica.

SADRŽAJ 9-10 BROJA »MALOG ISTRAVINA«.

Izašao je dvojni »Malog Istrana« za svibanj—lipanj sa slijedećim sadržajem:

Drag. Lukež: Da se ne zaboravi nikada, Aleksandar Radanović: Istri; Ernest Radetić: Praznici na selu, Gabrijel Cvitan: U noći, R. Katalinić Jeretov: Proljetna pjesma za malu djecu, Ljubo Brkić: Piljuk, Gabrijel Cvitan: Djeca se igraju, Zvijezde, Prikodražan: Na majčin dan, R. Katalinić Jeretov: Marljava Milka, Isus i Baraba, Niko Škovrlj: Lastavica, Ljubo Brkić: Bura, Matija Šećek: Jelica, — Pšenica i različak, — Pametan seljak, Gabrijel Cvitan: Selo u cvijetu, — Jedna vesela igra, — U kućnom zatvoru, Josip A. Kraljić: Mali Istrani, — Lukavac, — Kutić Šale, Stric Vilper: Tonić kao spasitelj, Aleksandar Radanović: Zahvalni medo, Niko Škovrlj: Ovca i janje, Josip A. Kraljić: Ptice sirotice, Ernest Radetić: Majmun Klok, mali Jožič i njihove vragoljice, Razno, Odgonetke i zagonetke.

VSEBINA 8. ŠTEVILKE »NAŠEGA RODA«.
Ribičič: Uvodna. Seliškar: Bratovščina Sinjega galeba. Meško: Orači. Mrzel: Zgodbu o Trinajstiču. Bevk: Razbojnik in njegov kumče. Čižek: Prlek v Pukšah. Joungh-Kunaver: Bivališča ljudi. I. Primožič (Ljubno): Bodeščeva Neža. Cicibanova rod: Vseved. Gosja vojska. Doma in po svetu: J. Župančič: Pod praporom Jadranske straže. Race. Ob 60letnici Cankarjevega rojstva. Mladina piše. Uganke. Rešitev ugank.

BOŽIČ LADO:

NAŠ IDRIJSKI KOT

Ob petinredesetletnici ustanovitve in desetletnici nasilne ukinutve prve slovenske srednje šole — Idrijske realke

XII.

IDRIJSKA ŽENA.

Lastnosti, ki smo jih našeli za idrijskega moža in fanta, veljavjo prav tako za našo ženo in dekle. Biti hoče predvsem zvesta žena, vzorna mati in pridna gospodinja. Skromno, toda snažno in okusno stanovanje je našim ženskam najlepše ogledalo in odsev notranjih vrednot. Imeti hoče prijeten dom, v katerega lahko povabi še tako visokega gospoda. Zato ni čudno, da je bil ruder vedno vede volje in poln šegavosti, ko je po trudnem delu prišel med družino, kjer ga je čakala po skromno, a okusno prirejeni jedi prijetno vabljiva udobnost stanovanja. Ko je prišel državni podčastnik Alfieri I. 1930. v Idrijo, in je neprizakovano obiskal tri rudarske domove, je izjavil, da takih delavskih stanovanj še ni videl. Prikupno snažnost delavskih stanovanj je pač smatral za lukšus in je prav zato hotel znižati plačo. Pri tem ne smemo pozabiti, da je idrijska žena vneta čipkarica, ki je vselej znala z okusnimi vzorci in vstavki oleplati zunanjo lice svojega doma. Prijenak tak okus je že kar prešel v tekmovanje, katera bo s svojo opremo napravila na gosta čim lepši vtis.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

OBČNI ZBOR DRUŠTVA „SOČE“ - MATICE V LJUBLJANI

V soboto, 23. maja zvečer so imali »Soča« svoj redni letni občni zbor, kot občajno v salonu pri »Levnu«. Bil je to šestnajsti občni zbor tega prvega in najmočnejšega emigrantskega društva v Ljubljani. Za to priliko se je spet zbralo lepo število poleg zastopnikov emigrantskih in raznih narodnih organizacij, kot Tabora, Branibora, Primorskoga akademskoga starešinstva, Kluba primorskih akademikov, JS in Sokola.

Občni zbor je otvoril in vodil društveni predsednik g. dr. Anton Sapla, ki je po kratkem pozdravu prešel na ostali del programa. Podal je kratak pregled društvenega dela v pretekli poslovni dobi in zlasti povdarijal pravslavo ob petnajstletnici društvenega obstoja, ki jo je »Soča« obhajala v preteklem letu ter nad vse pričakovanje uspeha romanje na Oplenac. Svoj referat je končal z vzklikom: »Bog ohrani nam mladega kralja!« Sledilo je izčrpno poročilo društvenega tajnika, dalje blagajnika in načelnika prireditvenega odseka. Iz vseh teh poročil je razvidno, da je »Soča« tudi v preteklem letu lepo delovala: imela je do sedaj od svojega obstoja že 235 predavanj, katera so bila vseskozi dobro obiskovana več ali

manj tudi od domačinov. Glavna zasluga za tako uspešno delo predavateljskega odseka gre predvsem društvenemu blagajniku g. Stiloju. »Soča« matica šteje 706 članov, skupno s podružnicami pa 1476 članov. Tudi blagajna izkazuje lep promet, zlasti pa je omeniti podporo, ki je do »Soče« matici nekazana društvo »Tabor« v znesku Din. 10.000.— kot doprinos za taborovo prenočišče. Druga vse priznanje vredna in zelo lepo uspela akcija »Soče« je izdaja razglednic primorskih narodnih noš, ki je dosegla 30.000.—, in jih je danas že okrog 20.000 komadov razprodano.

Pri volitvah je bil izvoljen odbor, sestavljen deloma iz prejšnjega, deloma iz novih moči. Za predsednika pa je bil spet izvoljen, boljši dolegotni, to se pravil petnajstletni društveni predsednik, bivši ban dr. Dinko Puc. Po slučajnostih je bil občni zbor zaključen. »Soča« matica je eno izmed onih društiev, ki dela tih, brez vsakega pompa, vzajemno, a predvsem vztrajno. Klub svojemu dolgemu obstoju se člani društva niso utrudili niti oni, ki delajo niti oni, ki stalno obiskujejo vse »Sočine prireditve«. — (Agis.).

OBČNI ZBOR DRUŠTVA SOČE V MURSKI SOBOTI

Dne 19. maja je imelo društvo Soča občni zbor, katerega se je udeležilo prav lepo število naših članov. Poročila so bila stvarna, kritika in debata živa, saj so se zbrali sami resni mladiči in možaki.

V odboru so bili izvoljeni: Gabrijel Čič Fran, predsednik, Hvala Marij, podpred., Požar Zdenka tajnika, Gregorij Fran, blag., ter še: ravnatelj Pregej Rud, Dr. Vaudn, Klanjšček, Kranjc, Lah in Gončar.

Kako živa je naša misel, je pokazalo že dejstvo, da smo ob tej priliki nabrali za fond Istra Din. 100.—.

ROJAKI IZ CERKNA

Na lepo uspelem, lanskem sestanku Cerknjanov v Ljubljani je bila soglasno izražena želja, na se tak sestanki prirejajo vsako leto. Zato sklicujemo letosnjega na binkoštno nedeljo, to je na dan 31. maja. Sestanemo se ob 3. uri popoldne pri našem rojaku, Erzen Venečjiju, gostilničarju pri Urbancu v Stožicah s. t. 29, to je tuk ob ljubljanski severni mestni meji, kjer se je vredno tudi lanski sestanek. Letošnja udeležba bo se popolnješa ob lanske. Poskrbljeno je tudi za zabavni del.

Vabilo vse rojake iz blivšega cerkljanskega sodnega okraja na udeležbo. Oni, katerih naslovi so nam znani, dobijo posebna vabilo, — oni pa, ki teh ne dobijo, naj izvolijo poslati svoj naslov, da moremo izpopolniti naš katalog. Ko bo ta izpopolnjen, bo pri njem vsak lahko dobil naslove svojih znancev in Jugoslavij. Za pojasnila je pisati na naslov: M. Kenda, Ljubljana, Devinska ul. št. 5. Poslužite se nedeljske znižane vožnje— ogledali pa si boste ob tej priliki lahko tudi ljubljanski velesejem. Torej vsem: Na veselo svidenje!

Uspel koncert društva Jadran v Murski Soboti

Dne 9. maja je priredil Jadran v Murski Soboti vokalni koncert pod vodstvom prof. Vrabca. Na Glavnem trgu je bil sprejem naših Jadranov. Pretsednik občine g. Hartner Ferdinand, ki je bil tudi pokrovitelj koncerta, je pozdravil pevce zelo prirščno, nakar so tudi zapeli: Buči morje in Iz bratskog zagrijala. Občinstvo je navdušeno ploskalo.

Se večji užitek je bil zvezni v nabiti dvorani Sokolskega doma. Pri vseki pesmi ni bilo pleskanka ne konca na kraju. Program je bil končan, a pevci so morali vedno se dodajati.

Takega večera že dolgo ni bilo v Soboti. Prebivalstvo upa, da se naši ljubljeni pevci še povrnejo.

IZLET V KAMNIŠKO BISTRICO

Kamnik, maja. — Vsem emigrantom je gotovo že v lepem spominu lanskoletni izlet v Kamniško Bistrico. Sestali smo se v enem izmed najlepših kotičkov naše domovine in se pogovorili o našem delu, upih in skrbih, in se končno našeli polno novega poguma in zavesti, da nas čaka sicer še trdo delo, ki se pa ne bojimo, ker vemo, da le pride dan, ko plane kladivec silni iz nas...

Tako in prav bi bilo, da bi se tako sešli tudi letos, in to skupaj s predsednikom našega Saveza tovarišem J. M. Čokom.

Prosvetno in podporno društvo »Tabor« v Kamniku zato vabi vse bratske društva, posebno iz bližnjih krajev, da se namestavljajo v Kamniški Bistrici udeleži.

Izlet in sestanek bi se vršil kako nedeljo v mesecu juniju, (kot bo vreme obetalo). Dan in razpored bi se določil šele potem, ko bo društva prijavila svoje želje in zahteve. Prosimo torej bratska društva, da se čimprej pošljete svoje prijave na naslov: »Prosvetno in podporno društvo »Tabor« v Kamniku«, naktar bi tukajšnje društvo pravčasno poročalo vsem prizadetim vse potrebitno.

Svojim članom pa priporoča, da zato pragnajo.

Zatorej na bratsko svidenje v lepi Kamniški Bistrici!

Poziv Hrast Antonu

Tovarš Hrast Anton, krojač, pismo Tečka že več časa pri meni. Javi se! — Zidaric Alojz, t. c. bl. društva »Tabor« v Kamniku.

MEDIJSKE - TOPLICE

Ovo alpinsko termalno kupalište i ljetovalište ponovno je otvoreno i na novo uređeno. Preporuča se za ženske, živčane, kožne i ostale bolesti. Vanredno oporavilište za rekonvalescente, slabokrvne, slabonjavaju dječju i odrasle. Otvoren i zatvoren terminalni bazeni izravno nad izvorima kao i zasebne kade. Pausalna cijena u pred- i posezoni Din. 35.— u glavnoj sezoni Din. 45.— uključivo kupak. Povoljni obiteljski aranžmani, dobre sobe, hrana i piće. Lijepa izletna točka, krasna okolica, elektr. rasvjeta, radio, pošta i brzojav, idealan boravak. Stanica Zagorje kraj Zidanogmosta, besplatni povratki zelježnicom itd. Upite rješava i prospekti razaslike kupališna uprava Medijske-Toplice via Zagorje, Slovenija.

PRILOŽILI SMO ČEKOVE
pa molimo sve one pretplatnike koji duguju pretplatu da nam je podmire priloženim čekom.

Približava se konac prvog polugodišta, a ima još mnogo pretplatnika koji nisu poslali ništa niti na račun za ovu godinu. Stare dužnike, koji nisu bili platili 1935 god. brisali smo pred Uskrs, jer smo imali namjero da dovedemo u red knjige. Ostali su nam sada samo pretplatnici koji su bili podmirili barem 1935 godinu, pa te savjesne pretplatnike molimo neka i nadalje vrše savjesno svoju dužnost i neka nam redovno podmiruju dug, jer se list izdržava jedino od poštenih pretplatnika.

Uprava »ISTRE«

OBRAČUN ZA KALENDARE
Upozoravamo društva da 31 maja ističe rok za obračun ovogodišnjih kalendara. Molimo da nam do toga roka pošalju obračun kako bi i sebi i nama zaščitili suvišan posao oko dopisivanja i urgiranja, a i eventualne troškove koji bi mogli iz toga nastati.

Uprava »ISTRE«

IDRIJČANI IN PRIJATELJI
Pred dnevi smo razposlali okrožnice o prireditvah. Kdor je ni prejel najsporoči pismeno ili ustmeno odboru. — Vsi gg. katere smo naprosili za pokroviteljstvo in nam niso prošnje izrecno odklonili, smatramo, da so pokroviteljstvo sprejeli. Vse, ki so prejeli naše okrožnice prosimo, da se našim prošnjam po možnosti čimprej odzovejo. — Maturanti naše realke vseh letnikov od 1. 1908 do 1926 se bodo sestali v okviru proslav v Ljubljani. Morebitne posebne želje naj se sporočijo odboru. — Prve prireditve so pred uradni. Idrijčani, ki bivajo v vshodnem delu dravske banovine in se žele udeležiti izleta v nedeljo 7. junija naj se prijavijo odboru če žele, da se jim preskrbi prenočišče. — Vsak naj stori svojo dolžnost in poagitira med prijatelji in znanci, da bo udeležba čim večja!

U FOND „ISTRE“

X — Zagreb . . . . . D 30.—
Društvo »Soča«, Murska Sobota, zbrano na občinem zboru dne 19 maja . . . . . U prošlom broju objavljeno . . . . . UKUPNO D 38.759.60

UKUPNO D 35.880.60

pri eni zdaj pri drugi hiši, poleti na dvorišču in podišču, pozimi v kuhinji. Tako so hodile »v vas« navadno po kobilu z »buli« pod padždu, k znankam in prijateljicam v bližnja ali daljna predmestja. Prihodnji, ali že isti teden je bil obisk vrnjen. Tako so se, ob narodni pesmi in kavi, ki je moral biti za malico ob polovici »šilta«, vzpodbjale in tekmovalo med seboj, katera bo do večera največ scipkala in največ zaslužila. To vzpodbudo tekmovanje je prineslo lepe uspehe in bile so celo družine, katerih ženski člani so ob širinjam dnevnem zaključku, ko so »odredile čipke«, in imele plačilo, prinesle domov mnogo večje zaslužke kakor može iz rudnikov. Ta denar ni šel za žensko modo in nobleso, temveč v skupno družinsko blažajno. Zaradi tega v Idriji ni bilo bede, vsaka družina je bila lepo oblečena in tudi drugih sredstev je bilo dovolj za skromno in pošteno življenje. Poleg te važne materialne strani čipkarstva, moramo omeniti tudi njegov vzgojni in družbeni pomen. Čipkarice so tvorile prave ženske krožke, v katerih so razpravljale vsa dnevna vprašanja. Bili so to tudi pravi ženski zbori, ki so s petjem dvigali veselje in družnost.

S pesmijo so privabile v družbo tudi moške. V medsebojnem družbenem razgovoru su se izčimile neštete šaljive prigobice, ki so ustvarile, z žensko segavo prijesto, bogate zaklade originalnih zamislil, rekov in zbadljk, ki so pristno idrijske. Še